

Filatelie

2005 10

blad voor POSTZEGELVERZAMELAARS waarin opgenomen DePhilatelist • verschijnt NIET IN de maand juli

**TACHTIG JAAR
FRANKEERSTEMPELS
IN NEDERLAND**

STIEFKIND VAN DE FILATELIE BEREIKT EEN KROONJAAR

Tachtig jaar frankeermachinstempels in Nederland

DOOR JEFFREY GROENEVELD, PURMEREND

De post die we vandaag de dag in de bus vinden is voor het grootste gedeelte niet beplakt met een postzegel. De post accepteert verschillende manieren van frankering en dat betekent voor de gemiddelde postzegelverzamelaar dat nieuwe aanwinsten steeds minder via de brievenbus op de mat vallen. Tot enige jaren geleden was de verzamelaar van aantrekkelijke frankeermachinstempels beter af. Frankeermachinstempels (we houden het in dit artikel verder bij het kortere 'frankeerstempels') zijn afdrucken van frankeermachines. Zulke machines worden met toestemming van de postadministratie gebruikt door bedrijven, instellingen, openbare lichamen en personen om er hun correspondentie op een eenvoudige wijze mee te frankeren, dus zonder gebruik te maken van frankeerzegels. In het Engels worden frankeerstempels *meter marks* genoemd en in het Duits *Freistempel*, terwijl de Fransen spreken van *affranchissements mécanique*. Veel bedrijven en overheidsinstellingen maakten via die tempels reclame voor hun producten, diensten of gemeente (*afbeelding 1*). In hoog tempo verdwijnt echter het 'vlaggedeelte' en wat rest zijn slechts de saaie waarde- en datum aanduidingen (*afbeelding 2*). En daarmee zijn we terug bij de oorsprong van de frankeerstempels. De tempels kunnen nog maar een enkele verzamelaar boeien en verdwijnen in belangrijke mate in de prullenbak, zoals indertijd ook met de eerste frankeerstempels gebeurde.

TIJDROVEND

Op 1 januari 1852 werd de postzegel in Nederland ingevoerd. Tot die tijd werd de post nog zonder postzegel verstuurd. Het port werd door de verzender vooraf of door de ontvanger achteraf betaald. In eerste instantie was het gebruik van een postzegel niet verplicht, maar het aantal postzegelplakkers steeg met de jaren. Bedrijven die veel post verstuurd kregen te maken met een aantal problemen. Er moest een voor-

Het was vorige maand, op de pagina's van 'De Posthoorn' in dit blad, al te lezen: het is tachtig jaar geleden dat in Nederland de eerste frankeermachinstempels in gebruik werden genomen. Jeffrey Groeneveld vertelt over de beginjaren van deze moderne manier van frankeren, die filatelistisch materiaal opleverde waarvoor destijds menig filatelist zijn neus ophaalde.

1a.-1c. Sprekende voorbeelden van frankeermachinstempels uit de beginjaren. De tempels zijn vooral bij thematische verzamelaars heel populair.

2. Een voorbeeld van een moderne frankeermachinerfrankering. Reclamevlaggen worden steeds minder gebruikt, waardoor voor velen de frankeermachinstempels hun charme hebben verloren.

raad postzegels, al dan niet van verschillende waarden, in huis zijn. Niet alle werknemers waren betrouwbaar, dus werden postzegels ontvreemd. Het plakken van postzegels, zeker bij de grote bedrijven, kostte tijd en tijd is geld. Er werd geprobeerd voor deze problemen een oplossing te vinden. Zo kwamen er postzegelplakmachines om tijd te besparen en om postzegelfraude tegen te gaan werden zegels geperforeerd met de initialen van het bedrijf (*perfins*). Met een frankeermachine sloeg men drie

dodend werk met zich mee-brengt'. Een weg terug was er echter niet, meende hij en daarom had hij een alternatief bedacht voor de postzegel die 'zo makkelijk kan zijn als het gaat om enkele brieven te posten', maar die 'toch heel veel tijd vergt en bijzonder lastig is, wanneer dagelijks honderden brieven, circulaire, kranten etc. moeten worden verzonden.' Er was helaas niemand die de productie van zijn frankeermachine wilde financieren en daarmee stierf het apparaat een stille dood.

Tot voor kort werd aangenomen dat Noorwegen de primeur had van de eerste frankeermachine. Karl Ucherman had een machine ontworpen die door de *Krag Maskinfabrik* werd vervaardigd. Zij werd op 15 juni 1903 in gebruik genomen en was op 1 mei in het Noorse *Gouvernementsblad* aangekondigd: 'De waarden zijn 5 öre & 10 öre. Alle post, die zulke zegelafdrucken draagt, wordt beschouwd en behandeld als de andere post, die de voorgeschreven postzegels van daarmee corresponderende waarden heeft.' Na een proefperiode van twee jaar kwam ook aan het gebruik van dit apparaat een eind (*afbeelding 3*). Onlangs werd een poststuk ontdekt dat vermoedelijk een afdruk heeft van de echte eerste frankeermachine. Drie van deze machines werden ontworpen en gemaakt door de Italiaanse graaf Detalmo di Brazza Savorgan. Hij experimenteerde met zijn machine in New York in 1897 (*afbeelding 4*), maar veel is er niet meer van deze frankeermachine vernomen.

3. Een afdruk van het Noorse stempel uit 1903, afkomstig van wat tot voor kort als de eerste frankeermachine ter wereld werd beschouwd.

vliegen in een klap: geen postzegelvoorraden meer, een kleinere kans op fraude en geen tijdrovend plakken.

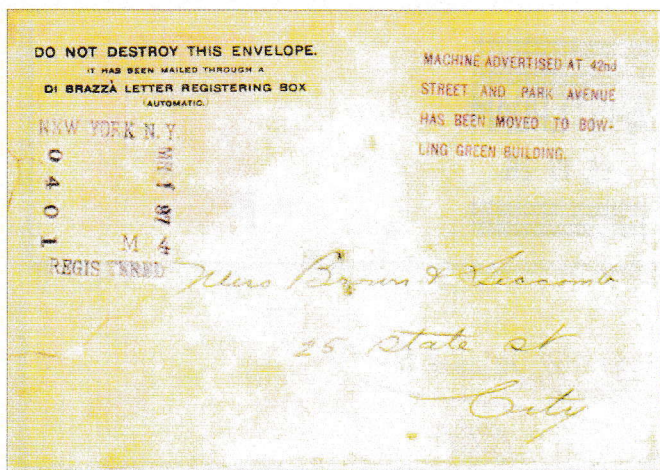
PATENT

Al in 1884 kreeg de Fransman Carle Bushe een Engels patent op een frankeermachine. Hij stelde dat het zonder meer duidelijk was dat 'de invoering van postzegels veel drukte en geest-

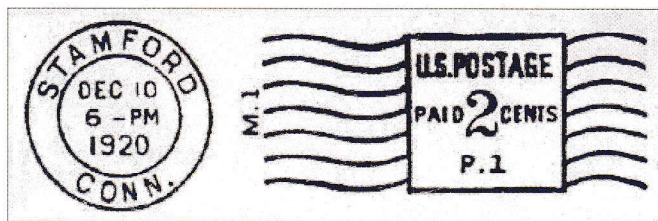
OMSLACHTIG

Er waren ook andere ontwikkelingen in de Verenigde Staten. Arthur Pitney (*afbeelding 5*) werkte aan een apparaat, waarvoor hij op 14 oktober 1902 een patent kreeg. Kort daarna richtte hij de *Pitney Postal Machine Company* op, die in 1912 werd omgedoopt tot de *American Postage Meter Company*. Eind 1903 testte de Amerikaanse post het apparaat van Pitney en

4. Een onlangs ontdekt poststuk met een afdruk van wat volgens sommigen ècht de eerste frankeermachine was. Het bewuste stempel staat links op de envelop. Het woord 'registered' onderin het stempel staat voor het Engelse woord 'metered', wat zoveel betekent als 'machinaal gefrankeerd'.

Boven: 8. Een van de eerste frankeermachinestempels die in 1920 werden gebruikt. Onder: 9. Profafdruk van het jubileumstempel uit 1995, dat vijftienseventig jaar frankeerstempels markeerde.

we systeem werd in 1914 getest bij verschillende firma's. In totaal werden 853.000 poststukken gefrankeerd, maar ook dit leidde nog niet tot het resultaat waar Pitney op hoopte.

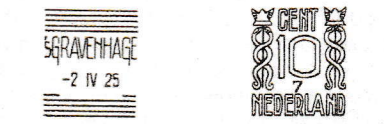
WETGEVING

Het succes kwam pas toen Pitney ging samenwerken met Walter Bowes (afbeelding 6). Deze ondernemer was de directeur van de *Universal Stamping Machine Company*, een onderneming die stempelmachines produceerde. In 1919 fuseerden de bedrijven van Pitney en Bowes tot de *Pitney Bowes Postage Meter Company*. Het propagere van de frankeermachine ging voort. Op 18 mei 1920 stemde het Congres van de Wereldpostunie (UPU) in met het gebruik van frankeermachines. Datzelfde jaar ging het Congres dan eindelijk akkoord met wetgeving die frankeerstempels zou toestaan in plaats van postzegels. Na een demonstratie in augustus werd op 16 november 1920 een geheel vernieuwd model van de frankeermachine commercieel in gebruik genomen (afbeelding 7). De opmars van de frankeermachine kon beginnen (afbeeldingen 8 en 9).

INTRODUCTIE

Landen als Duitsland, Frankrijk en Engeland zouden volgen. De door de Nederlandse PTT uitgegeven dienstorder H 308 uit 1924 maakte het personeel erop attent dat 'voor frankering van stukken in sommige landen gebruik gemaakt wordt van frankeerstempelmachines, als bedoeld bij art. 13, 1ste lid van het Algemeen Postverdrag.' In 1925 schaarde Nederland zich in de rij van frankeermachinegebruikers. Dienstorder 59 maakte

H. 487. Frankeermachines. Door de daartoe door den Directeur-Generaal gemachtigde personen en firma's kan voortaan voor de frankering van brieven stukken worden gebruikt gemaakt van een frankeermachine. De door middel van zoodanige machine gefrankeerde stukken zijn voorzien van twee stempelfdrukken, waarvan de eene, welke van helrode kleur is, bevat het woord „Nederland", de vermelding van het bedrag van het betaalde port, alsmede het nummer van de frankeermachine en de andere angeeft den datum van terpostbezorging. Een afbeelding van deze stempelfdrukken is aan het slot van deze dienstorder opgenomen. De stempelfdrukken behooren te worden aangebracht op de omslagen, c.q. op de stukken zelve. Stempelfdrukken, welke zijn gesteld op losse stukken papier, alsmede onduidelijke stempelfdrukken zijn niet geldig voor frankering. De stempelfdrukken moeten blijken den afdruck van den dagteekeningstempel zijn aangebracht op den dag van terpostbezorging. De door middel van een frankeermachine gefrankeerde stukken moeten op de adreszijde zijn voorzien van een gedrukte aanwijzing, aangevende den naam en het adres van den gebruiker. Frankeering gedeeltelijk door middel van een frankeermachine en gedeeltelijk door middel van frankeerzegels is geoorloofd. Door middel van een frankeermachine gefrankeerde stukken mogen niet in de brievenbussen worden geworpen; zij moeten door of vanwege den gebruiker worden afgeleverd aan een door den betrokken directeur aan te wijzen loket, c.q. bijkantoor. Stukken, welke gedeeltelijk door middel van een frankeermachine en gedeeltelijk door middel van frankeerzegels zijn gefrankeerd, moeten afzonderlijk worden aangeboden. De door middel van een frankeermachine gefrankeerde stukken worden ten kantore van afzending niet voorzien van een afdruck van den dagteekeningstempel. De voorschrijven, welke ten kantore van terpostbezorging ten aanzien van de hierbedoelde stukken moeten worden in acht genomen, worden voorloopig alleen medegedeeld aan de directeurs van kantoren in plaatsen, waar gebruikers van frankeermachines zijn gevestigd.

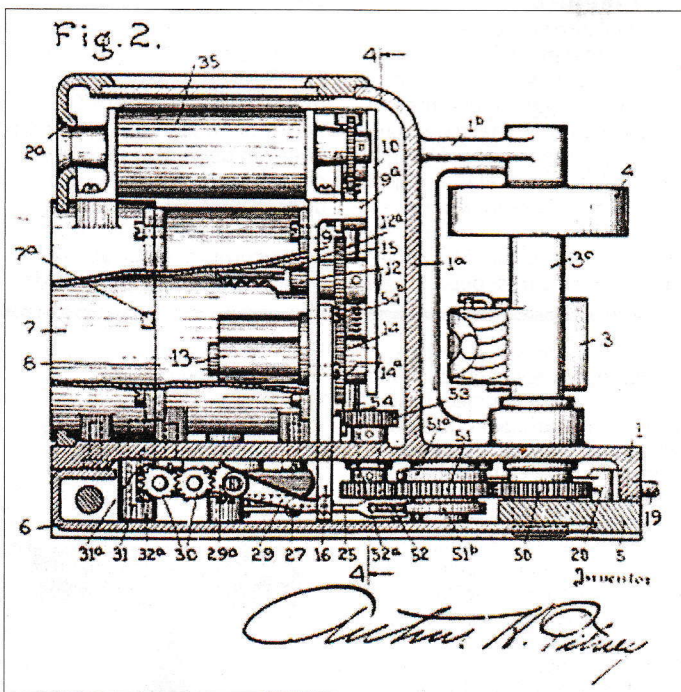

10. Dienstorder H 487 (19 augustus 1925), waarin PTT het gebruik van frankeermachines in Nederland introduceerde.

melding van een overeenkomst die gesloten was tussen PTT en de NV Ruys' Handelsvereniging in Rotterdam over het gebruik van frankeermachines. Het bedrijf kreeg toestemming van PTT om deze machines te verhuren aan derden. In dienstorder H 487 werden nadere bijzonderheden bekend gemaakt (afbeelding 10). Zo werd er gemeld dat de stempelfdruk uit twee delen zou bestaan. Het ene deel, 'welke van helrode kleur is, bevat het woord "Nederland", de vermelding van het bedrag van het betaalde port, alsmede het nummer van de frankeermachine en de andere geeft de datum van terpostbezorging.' In de dienstorder was een afbeelding opgenomen van een voorbeeld stempelfdruk, gedateerd 2 april 1925. De vroegst bekende afdrukken die echt in omloop zijn geweest zijn van 7 september 1925. Het is niet zo verwonderlijk dat die afkomstig zijn van de NV Ruys'

Links: 5. Arthur H. Pitney ijerde bijna twintig jaar voor het op grote schaal invoeren van de frankeermachine. Hij stond aan de wieg van een bedrijf dat tot op de dag van vandaag frankeermachines produceert. Rechts: 6. Walter H. Bowes' fikske financiële impuls redde de verwezenlijking van Pitney's droom.

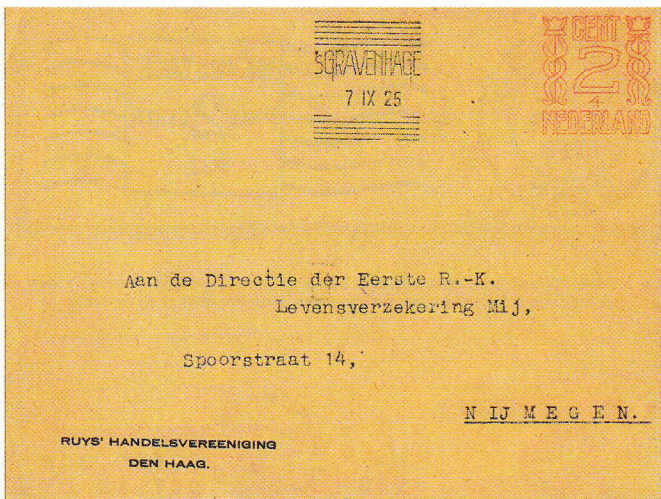

7. Technische tekening van de Pitney Bowes Model M, waarmee in 1920 de victorie begon.

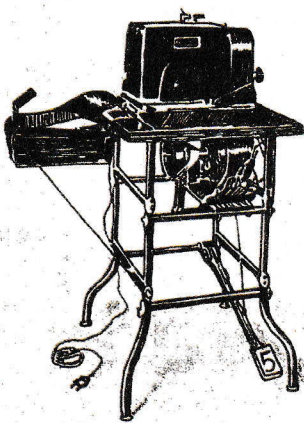
ze was daar zeer tevreden over. Het resulteerde echter niet in grootscheepse toepassing van de frankeermachine. Het probleem was namelijk dat een ambtenaar van de post de machine telkens opnieuw moest instellen wanneer het toegestane aantal gefrankeerde post-

stukken was bereikt. Er werd geen toestemming verleend om eerste klas post te frankeren, maar alleen derde en vierde klas post. Pas in 1911 was Pitney in staat om de machine zodanig aan te passen dat men met het in te stellen onderdeel naar het postkantoor kon. Het nieu-

11. Op 7 september 1925 werd machinale frankering van de post voor het eerst toegepast in Nederland.

12. De UPF-frankeermachine met elektrische aandrijving; slechts eenentwintig van deze machines zouden worden verhuurd.

Handelsvereniging (afbeelding 11). Machine nummer 1 stond bij de Twentsche Bank. De gebruikte Universal Postal Frankeermachines (UPF's) kwamen uit Nieuw-Zeeland en werden geïmporteerd uit Engeland (afbeelding 12).

BEPALINGEN

In overeenstemming met dienstorder H 487 bestond de

stempelafdruk uit twee delen. Het rechterdeel was helrood. Naast de waarde aanduiding en de landsnaam had het rechterdeel ook nog een versiering in de vorm van een Hermesstaf met helm en een klein cijfertje onder de waarde aanduiding. Dit was het nummer van de machine en correspondeerde eveneens met de firma of persoon die door de Directeur-Generaal van de PTT gemachtigd was om gebruik te maken van de frankeermachine. In de loop der jaren zijn sommige machines door meerdere gemachtigden gebruikt. Het linkerdeel bevatte behalve de datum ook de plaatsnaam en een aantal lijnen (afbeeldingen 13, 14 en 15). In strijd met de bepaling van de UPU was het linkerstempeldeel in veel gevallen niet rood, maar zwart. Er kwamen ook violette stempelafdrukken voor. In het stempel was niet de naam van de afzender opgenomen. Een aparte bepaling daarover stond in de eerder genoemde dienstorder. Als een poststuk door middel van een

13., 14. en 15. In het linkerdeel van het stempel staan de datum en de plaatsnaam. Er zijn nogal wat verschillende typen, het onderste aantal lijnen, al of niet onderbroken, varieert. Het bovenste aantal lijnen is 5. Bij lange plaatsnamen vervielen deze lijnen.

frankeermachine gefrankeerd was, moest de adreszijde voorzien zijn van een 'gedrukte aanwijzing, aangevende de naam en het adres van de gebruiker.' Deze bepaling zou in 1927 versoepeld worden tot alleen het adres van de afzender en later dat jaar helemaal komen te vervallen. Toen werd het wel verplicht om de naam van de afzender in het stempel op te nemen.

BEPERKINGEN

In totaal zijn er met zekerheid 21 UPF-machines in gebruik geweest. Er zijn weliswaar poststukken teruggevonden met nummers tot en met 24, maar van de nummers 11 (gekkengetal), 13 (ongeluksgetal) en 14 (?) zijn geen afdrukken bekend. Dat totale aantal is niet veel en dat heeft waarschijnlijk te maken met een aantal beperkingen

die de UPF had. De gebruiker mocht zes stempelwaarden aangeven, die op een ronde schijf in de machine werden gegraveerd. Vanzelfsprekend koos men voor de meest gebruikte tarieven, maar bij een tariefwijziging moest de gehele schijf vervangen worden, ook als maar een van de tarieven gewijzigd was. Dit was de zuinige ondernemers een doorn in het oog. Wie de waardecijfers van de diverse stempelafdrukken vergelijkt, zal duidelijke verschillen in vormgeving ontdekken. Het ene cijfer is veel straker uitgeoefend dan het andere (afbeeldingen 16, 17 en 18). Een ander nadeel was de afrekening van de frankering. De machine bevatte een meter die door PTT op een bepaald bedrag was ingesteld. Wanneer het maximum aantal afstemelingen was bereikt, blokkeerde

DREWES VEENSTRA, BUITENPOST: EEN PRIMA PROMOTOR FRANKEERSTEMPELS

Filatelie-medewerker Drewes Veenstra mag zich al sinds jaar en dag 'Mister Frankeerstempel' noemen.

Hij wees al op het verzamelen van deze stempels toen de meeste filatelisten er nog hun neus voor ophaalden. In zijn rubriek 'Thematisch Panorama' zal hij als hij maar even de kans krijgt mooie exemplaren tonen. In de jaren zeventig verscheen van zijn hand de catalogus Frankeerstempels Nederlandse Gemeenten. In het pre-computertijdperk had hij met veel monnikengeduld de omvangrijke hoeveelheid stempels van Nederlandse gemeenten in kaart gebracht. In 1988 en 1989 schreef hij voor Philatelie (toen nog met 'Ph') een aantal artikelen onder de titel Frankeerstempels: het verzamelen waard. Deze bijdragen geven een beknopt overzicht van de verschillende typen stempels en bevatten ook tips voor het verza-

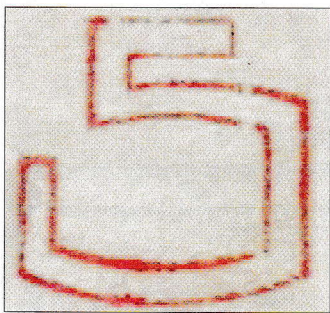
melen en dat alles met veel afbeeldingen. Tegenwoordig houdt Veenstra zich onder meer bezig met het vervaardigen van prachtige brochures waarin frankeerstempels rond een bepaald thema zijn gerangschikt. Dankzij de computer (en de toverkunsten van de samensteller) zijn de afbeeldingen tot in het kleinste detail te bewonderen. De Italiaanse vereniging voor frankeerstempels ging zelfs zover het werk van Veenstra in het Italiaans uit te geven. Titels van de brochures zijn o.a. Filatelistische varkens, Nationale symbolen op buitenlandse frankeerstempels, Kerken in frankeerstempels Nederlandse gemeenten, Het bier is weer best, Vergane glorie - de kolenmijnen in Limburg en Neerlands trots (over de KLM). Een compleet overzicht is te vinden op www.frankeerstempel.nl/molenerf.htm Wie belangstel-

Een van de vele publicaties die uitgeverij Molenerf Productions in Buitenpost voor de verzamelaars van frankeerstempels samenstelde.

ling heeft voor de brochures kan ook rechtstreeks contact opnemen met d.veenstra@chello.nl

16., 17. Omdat de waarden bij een tariefwijziging opnieuw gegraveerd moesten worden wanneer deze niet overeenkwamen met de al in de machine aanwezige cijfers, komen grote verschillen in typografie voor. Dat is duidelijk te zien in het voorbeeld met het cijfer 5.

18. Vanaf het begin was het toegestaan om machinestempels en postzegels door elkaar te gebruiken. Dat bood uitkomst bij een tariefwijziging. Het port voor brieven in de tweede gewichtsklasse werd verhoogd naar 12 cent en daarom werd 2 cent bijgeplakt: goedkoper dan cijfers vervangen, maar wel tijdrovend.

de machine meteen en moest men met deze uitneembare meter naar het postkantoor om het verschuldigde bedrag te betalen. Pas na afrekening werd de meter opnieuw ingesteld en kon men verder gaan met frankeren.

KORTING

Om het gebruik van de frankeermachine te stimuleren werd in 1926 een korting ingevoerd van tien procent op het port voor drukwerk. Er moest wel aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Periodieken moesten minstens een keer per maand verschijnen en in aantallen van ten minste honderd stuks worden aangeboden op

EEN ACTIEVE STUDIEGROEP

Helaas bestaat er geen vereniging voor frankeerstempelverzamelaars. Gelukkig is er wel de actieve Studiegroep Frankeerstempels Gemeenten (SFG), die zich aanvankelijk bezig hield met de frankeerstempels van de Nederlandse gemeenten, maar het studiegebied heeft uitgebreid naar andere overheidsinstellingen. Op haar website is bovendien een uitgebreide inventarisatie te vinden van de diverse typen Nederlandse frankeermachines. De leden van de SFG komen geregeld bij elkaar om gegevens uit te wisselen en te ruilen. De SFG heeft ook een aantal publicaties uitgegeven waaronder de geheel herziene versie van de catalogus Frankeerstempels Nederlandse Gemeenten. Het lidmaatschap van de studiegroep bedraagt 15 euro per jaar. Leden ontvangen ongeveer vijfmaal per jaar de SFG Nieuwsbrief met daarin achtergronden en nieuwtjes. Voor meer informatie over de SFG kunt u terecht op www.frankeerstempel.nl of telefonisch bij de secretaris: 0162-428369.

het postkantoor. Ander drukwerk mocht slechts op bepaalde uren worden aangeboden in aantallen van minstens tweeduizend stuks als men voor korting in aanmerking wilde komen. De afzender moest verder een ondertekende lijst overhandigen waarop zijn naam en adres stonden, het nummer van de frankeermachine, de postdatum, het aantal stukken en het gewicht van de zending (afbeelding 19).

NIEUW SYSTEEM

Met het oog op de beperkingen van de UPF werd in 1927 een nieuwe machine geïntroduceerd, de Francotyp (afbeelding 20). De afrekening bij deze machine geschiedde vooraf, met een waardekaart die ter plekke kon worden vervangen (afbeelding 21). Het aantal in te stellen waarden varieerde bovendien van een halve cent tot en met 99 1/2 cent of 9 gulden 99 1/2 cent (afbeelding 21). Met deze machine nam de nieuwe vorm van frankeren in populariteit toe. De UPF verdween uit beeld, de

Geld en Postzegels,

beide vereisen voortdurende controle

N.V. G. DIKKERS & CO HENGELO

Radiator Kranen

in Bronzen uitvoering

Dubbel instelbaar
Recht en haaksch model

Doorlaat	3/4"	1/2"	3/4"	1"	1 1/4"
Nummers Fig. 857	85702	85703	85704	85705	85706
" Fig. 858	85802	85803	85804	85805	85806
Netto prijs f.	1.90	2.10	2.60	3.65	5.50

Fig. 858

Fig. 857

PRIJZEN VAN NAAMPLATEN BIJ VOLDOEND QUANTUM OP AANVRAGE.

Deze Kranen zijn voorzien van gasdraad-aansluitingen overeenkomstig den doorlaat.

DIKKERS-HENGELO

Verzonden door:
J. SMITS & Co. AMSTERDAM
1001
DROOT G. DIKKERS & Co. HENGELO

HENGELO 101
28 II 28

Staatbedrijf voor Trilliesle-
Inrichtingen "Hembrug"

Z A A N D A M

Wandelijksche Prijscourant

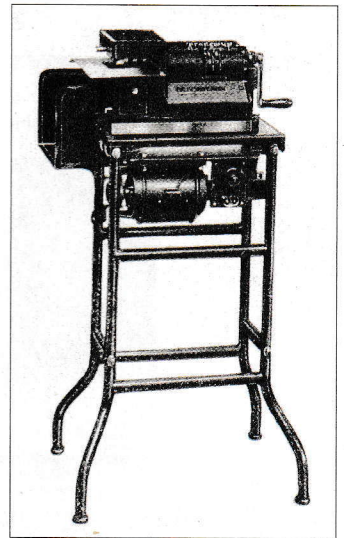
No. 22

19. Hoewel dit drukwerk op grote schaal werd verspreid, voldeed het niet aan de voorwaarden om voor korting in aanmerking te komen. Daarom is het gefrankeerd met het gewone tarief van 1 1/2 cent voor drukwerk tot en met 20 gram.

laatste afstempeling dateert van 1936 en werd gebruikt door de Twentsche Bank (afbeelding 22, zie volgende pagina). Binnen een aantal jaren steeg het aantal Francotyp-frankeermachines tot in de honderden. Grote bedrijven als Gazelle, Philips en Shell namen afscheid van de postzegel (afbeeldingen 23 tot en met 26, zie volgende pagina). De frankeermachine bood

Rechts: 20. De nieuwe frankeermachine Francotyp was veel praktischer in het gebruik dan zijn voorganger de UPF, die nooit echt populair werd.

Onder: 21. Brochure van de Francotyp waarin de voordelen van de frankeermachine breed werden uitgemeten. Onder de foto van het apparaat is duidelijk een waardekaart te zien, die het mogelijk maakte zonder veel tijd verlies te blijven stampelen als het maximum aantal afdrukken was bereikt.

De Francotyp verschaft onteifbare controle, zonder postzegelkas, zonder portboek, zonder eenig schrijfwerk.

- De Francotyp maakt het gebruik van postzegels geheel overbodig, waardoor dus uw postbezetting volkomen wordt opgeheven.
- De Francotyp voorkomt verlies en maakt fraude onmogelijk. Geen verlies meer van geld en postzegels.
- Iedere denkbare onregelmatigheid geheel uitgesloten.
- Suggestieve propaganda door middel van firma- en reclamestempels (verwielbaar).
- Uw poststukken krijgen een "zigen" cachet.
- Iedere frankeerwaarde sleedt en in elk kwantum voorradig.
- De Francotyp frankeert alle poststukken, nietslechte brieven, doch ook drukwerken, moonters, pakketkaarten, girokvanties, postwissels, enz. enz.
- Automatische telling van het portoverbruik en het aantal verzonden poststukken.
- Tijdsbesparing op het meest gewenste oogenblik, n.l. bij de postverzending.
- Snellere behandeling der poststukken ten postkantore.

De bestelling van uw portoverbruik geschiedt door middel van een waardekaart. Deze kaarten zijn te allen tijde en in elk aantal aan de Postkantoren te verkrijgen en kunnen door den gebruiker zelf met een enkele handgreep in de machine worden geplaatst.

ALNO 000000

Voor elk bedrijf, hetzij groot of klein, is de Francotyp loonend.

PRIS VAN DE Francotyp
Dit is belangrijk vermeld en leest men, zelfs naar kleine bedrijven, geen bezwaar tot aanscheffing meer op.

niet alleen gebruiksgemak, maar bleek ook een uitstekend reclamemiddel (afbeeldingen 27 en 28). Een tijdperk met thematisch heel interessante stempels brak aan.

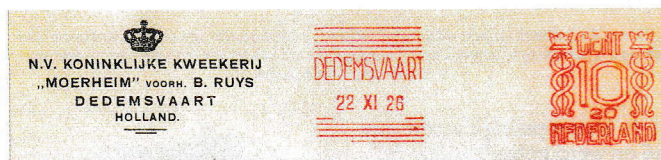
WAARDERING?

Het ontbreken van het reclame-deel bij de UPF-stempels wil niet zeggen dat zij niet de moeite van het verzamelen waard zijn. Het opzetten van een collectie naar de diverse tarieven kan net zoveel voldoening geven als het verzamelen van ongeacht welke andere poststukken en wie zich wil specialiseren in het grafische aspect van de stempels kan ook zijn hart

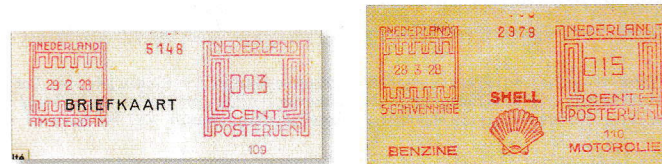
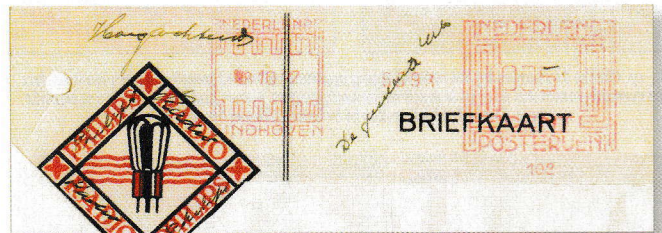
ophalen (afbeeldingen 29 tot en met 32). Het is in ieder geval de hoogste tijd dat deze stempels meer waardering krijgen (afbeelding 33)!

Geraadpleegde bronnen:

The American Society of Mechanical Engineers, Pitney Bowes Model M Postage Meter; E.J. Enschedé & J.A.G.M. van Rosmalen, artikel Frankeermachines; J.A.C. van Rijswijk, Handboek frankeerstempels, deel 1 (Dienstorders) en deel 3 (Machines); D. Veenstra & W. Kalb, Reclame voor frankeermachines in buitenlandse frankeerstempels; Internet: Meter Stamp Society, <http://207.150.192.12/temp/metersta/Index1.htm>

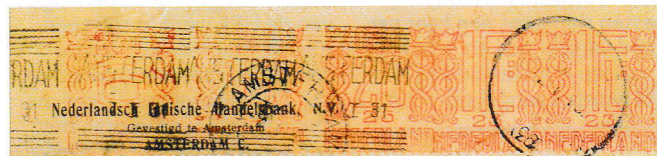
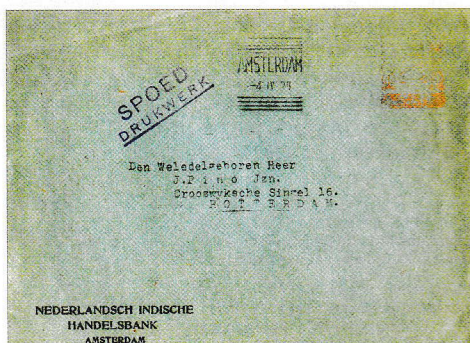
22. De Twentsche Bank gebruikte op 20 mei 1936 nog een UPF. Stempels van latere jaren komen niet voor, na slechts elf jaar viel het doek.

23.-26. Francotyp-gebruikers van het eerste uur waren onder meer Gazelle (101), Philips (102), het Nederlands Olympisch Comité (109) en Shell (110). De mogelijkheid om reclame te maken werd nog niet ten volle benut, maar daar zou binnen een aantal jaren verandering in komen. Opvallend is ook dat nog niet wordt voldaan aan het voorschrift om de naam van de afzender in het middendeel van het stempel te plaatsen. Blijkbaar werden de gebruikte stempels niet door PTT afgekeurd.

27., 28. Moerheim in Dedemsvaart ontdekte de mogelijkheden die het frankeermachinstempel bood. Vergelijk de oude UPF-afdruk uit 1926 eens met de Francotyp uit 1934.

32. Een uitdaging voor de tarievenpuzzelaar: vier stempelfafdrukken, waaronder tweemaal de schaarse 1-guldenafdruk op een strookje. Het totaal bedraagt 2 gulden en 41 cent. Wie weet hoe het tarief is opgebouwd mag het melden.

33. Hoewel veel filatelisten hun neus ophalden voor frankeerstempels, waren er ook in de beginjaren enthousiaste verzamelaars van deze stempels. Philatelie maakte zelfs melding van nieuwe stempels. Al in 1933 verscheen een lijst aan de hand waarvan de verzamelaar zijn collectie kon aanvullen en bijhouden. Ook nu, 72 jaar later is het nog steeds een handig hulpmiddel om bij de hand te hebben.

FRANKEERMACHINES NEDERLAND.			
Bezittijst van		Tweede oplage, Augustus 1933.	
Met B of BR zijn aangeduid de nummers of typen, die zeldzaam resp. zeer zeldzaam zijn, en niet meer in gebruik.			
		blz. 1.	
UNIVERSAL POSTAL FRANKER.			
Nummer	Gebruiker	Waarden	Datumstempel
1.	Twentsche Bank, Amsterdam.	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 12 ^{1/2} , 15, 20, 25.	zwart.
2 I.	Rott Bankver., 'A' dan.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	zwart.
2 II.	Ruy's Handelsver., 'A' dan.	2, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15, 20, 25.	zwart.
3 (RR).	Idem.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	zwart.
4 I.	Ruy's Handelsver., Haag.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	rood.
4 II.	Idem.	1, 2, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15, 20, 25.	rood.
5 I.	S.M. "Nederlands", 'A' dan.	2, 5, 7 ^{1/2} , 10, 12 ^{1/2} , 15, 20, 25.	zwart.
5 II.	Auton. Screw Works, Nijmegen.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 12 ^{1/2} , 15.	rood.
6 I.	Ruy's Handelsver., Utr.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	zwart.
6 II.	De Vlijt, Arnhem.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
6 III.	Auton. Screw W. Nijm.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
7 I.	Nederl. v. 1845, Haag.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	zwart.
7 II.	Idem.	2, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15, 20, 25.	rood.
8.	Bakhuys, Dlst.	2, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15, 20, 25.	rood.
9 I.	Kieset, Dordt. inchem.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	zwart.
9 II.	Idem.	1, 2, 5, 7 ^{1/2} , 10, 12 ^{1/2} .	rood.
10 I.	Ruy's Handelsver., 'A' dan.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	zwart.
10 II.	Idem.	2, 5, 10, 15, 20, 25.	rood.
10 III.	Gen. Rietz, Bevr. Haag.	5 lijnen onder datum.	rood.
10 IV.	Idem, 4 lijnen.	1, 2, 5, 6, 7 ^{1/2} , 10, 15, 20.	rood.
12.	N.I. Handelsb., 'A' dan.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 12 ^{1/2} , 15.	rood.
13.	Rott Bankver., 'A' dan.	2, 3, 7 ^{1/2} , 10, 12 ^{1/2} , 15.	zwart.
15 II.	Holl. Bloemb. Huis, Lisse.	1, 2, 3, 5, 6, 7 ^{1/2} , 10, 15.	zwart.
16.	J.F. Wijgers, 'A' dan.	1, 2, 3, 5, 6, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
17.	Centr. Bureau, Haag.	1, 2, 3, 5, 6, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
18 I.	Idem.	1, 2, 3, 5, 6, 7 ^{1/2} , 10, 15.	violet.
18 II.	N.C.B., Veghel.	1, 2, 3, 5, 6, 7 ^{1/2} , 10, 15.	zwart.
18 III.	Idem.	1, 2, 3, 5, 6, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
19 I.	Philips, Eindhoven.	2, 3, 7 ^{1/2} , 10, 15, 25, 40.	rood.
19 II.	J.R. Spiritus, Bergen o/z.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 12 ^{1/2} , 15.	rood.
20 I.	Moerheim, Dedemsvaart.	2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
20 II.	Idem.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
21.	Zend. Bureau, Geestgeest.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 15.	rood.
22.	Dijkers, Hengelo.	1, 2, 3, 5, 7 ^{1/2} , 10, 12 ^{1/2} , 15.	rood.
23.	N.I. Handelsb., 'A' dan.	20, 30, 40, 50, 1 fl., 2,50 fl.	zwart.
24 I.	Steenk.H.v., Utrecht.	5, 7 ^{1/2} , 10, 15, 25, 1 fl.	zwart.
24 II.	Idem.	5, 7 ^{1/2} , 10, 15, 25, 1 fl.	rood.

FRANCOTYP.		
Nummer	Gebruiker en omschrijving	Aanteekeningen
101	...	...

Van boven naar beneden: 29. Frankering 2 cent, het tarief voor brieven met spoedbehandeling tot en met 50 gram; 30. Frankering 25 cent (voldaan met twee stempelfafdrukken), het tarief voor brieven naar het buitenland in de tweede gewichtsklasse (tot en met 40 gram); 31. Frankering 30 cent, het port voor buitenlandse brieven tot en met 100 gram bedroeg 15 cent, het aanteekenrecht was 15 cent.